

MANEL GENÉ I BADIA

L'HOSPITAL DE VILALLONGA DE TER

Actes III Congrès d'Història de la Medicina Catalana.

Lleida, 1981. vol. II.



## L'HOSPITAL DE VILALLONGA DE TER

MANEL GENÉ I BADIA

Entre els reculls històrics de Mn. Julià Pascual i Pagès, Rector de Vilallonga de Ter, existeix aquest curiós document vinculat amb la història dels hospitals de Catalunya.

Vilallonga de Ter és un municipi del Ripollès, a la vall de Camprodon. Actualment té 500 habitants i en el 1860 en tenia 1216. El document, incloses les clàusules de testament per la fundació del centre, està escrit en català antic. És el següent:

"Item per quant possech una casa contigua al cementiri de dita parroquia de St. Martí de Vilallonga la deixo i llegeo per casa de Hospital; ahont sien recullits los pobres malalts de dita parroquia volent que si la renda abasta sia atmes en dit Hospital cualsevol de dita parroquia que vulla anari, pero si la renda no abasta sien atmesos los malalts més pobres a coneguda dels administradors que serán de dit Hospital.

Item per quant mon oncle difunt Joan Tord Rector de Castellfollit me feu donació de certs censals com consta ab acte pres en poder del notari Bonafont de Montagut, de que còpia autèntica en mon poder, los deixo i llegeo per dotació de dit Hospital ab obligació que dits administradors del Hospital facien quiscum any cuaranta Missas baixas en cualsevol part i ab cualsevol estipendi; per la ánima i obligacions de dit mon oncle difunt Joan Tord.

Item per quan jo he esmerçat alguns censals un de dos centes lliures que creà a mon favor la Sra. Ignacia Coll i Aloy de Figueras i altra Joan Gassiot de Molló propietat ciencuenta lliures; altra Joan Quintà de Molló propietat cent cincuenta lliures; altra La Pedra de Molló propietat dos centes lliures, quals copias autenticas están en mon poder, també los deixo i llegeo per dotació del dit Hospital, amb obligació de celebrar dits administradors quiscum any dotze Missas a la mia intenció en cualsevol part i ab cualsevol estipendi.

Item es ma intenció que dit Hospital sia administrat per tres administradors lo un dels quals sia un dels Domers de dita parroquia que sie mes apte per eix efecte; altre un pagés de dita parroquia i altre un menestral que se judiquien mes afectes a dita obra pia no deixant de posarhi una o dos administradoras a judici de los tres administradors si ho judican convenient; per quan en la primera elecció hi podria haver disputas es ma voluntat que mos manumissors elegescan per administradors al Domer que judiquin mes apte y dit Domer elegit elegesca los altres dos i tots tres a pluralitat de vots elegescan una o dos administradoras en cas que pluralitat de vots ho judiquian convenient; en quant en lo sucesiu pugan los dos elegir altre lo que practicarán en cas de renuncia o mort de algún administrador.

Item encara que dita casa ab la dotació ho deixo per los malalts de dita parroquia, pero si en lo sucesiu per altres donacions o pios llegats podia dita casa mantenir los malalts de fora Parra no es ma

intenció que sien exclosos sinó que ho deixo a judici del Admors los que tindran facultat d'admetre los de fora Parra si abasta l'actual dotació".

Aquestes són les clàusules de fundació de l'Hospital de Vilallonga segons testament clos, quin acte d'entrega tingué lloc a Girona el dia 11 de Juny de 1793 en poder de Pere M. Gaubert i quin acte d'overtura s'efectuà pel fill del mateix notari (Ignasi Gaubert) i en la mateixa ciutat de Girona el 3 de juny de 1814. Foren els executors testamentaris el Rd. Narcís Sala Pvre. capellà Major de S. Feliu de Girona, el Rd. Benet Plana Pvre. ecònom de Vilallonga i el Rd. Jeroni Torras, Pvre. de Camprodon i Francesch Jordà son pare del penúltim beneficiat del citat Camprodon. (Arxiu Parra. Testament de Joan Jordà. Paners Hospital).

### Administradors

Segons còpia, no signada, els dos marmessors del Rd. Joan Jordà amunt-dit, sobrevivents el 3 de març de 1830: el Rd. Narcís Sala Sagristà de S. Feliu de Girona i Benet Plana, Domer de Medinyà, ambdós Pvre. nombraren en dita data al Rd. Salvi Anglada, Domer de Vilallonga.

Dels administradors solament consta que el 1842 el 17 de novembre per mort d'un dels administradors, el menestral Francesc Jordà els altres dos administradors: el Rd. Vicens Dalmau Pvre. Domer i Josep Planella, pagès, nombraren com administrador menestral a Anton Marcer.

### Dotació

Era constituïda per tretze censos, apart d'arrendaments. Els censos capitalitzats donaven un total de 1935 ll, donant de pensió, sense fraccions 57 ll.

Apart dels censos cobraven 6 ll. anyals d'en Pujol de Rocabrana, i d'arrendaments d'horts, sense fraccions, 3 ll. per l'hort de l'Ayet, 3 pel d'en Vidal; 2 pel de l'Estasia; i 8 pel del Frare de la Miquela. Aquesta segona partida donava 22 ll. de renda.

### Fí de l'obra - institució

La causa de la desaparició d'aquesta Institució fou la desamortització i la supressió d'alguns censos del segle passat. Potser n'és un indici, que en general, censos i arrendaments segons el Llevador, s'anaren cobrant fins els volts del 1850 i que hi ha existent una carta d'un tal Patllari Lapedra, propietari de Molló, que al.llega al Domer de Vilallonga que uns censals són suprimits i altres el Govern se'ls ha pres o apropiat i que "si lo tal fos dels últims, pagant a V. tindria que pagar dos voltas". I així desapareixerien les rendes, per què segurament que no tots finirien la carta o les protestes amb els mots d'aquest Patllari citat i que, tal vegada,

podrien haver salvat la institució, quins mots son aquests: "Pero jo lo que sia de Justicia no m'en aparto de res, si no correr ab bona armonia ab això estimaré de V. tingui la bondat de deïxarse beurer o si bol yo vindre aluego de estar bo y esent que jo puguia he nos arreglarem amistosament". La carta és datada a Camprodon l'1 d'octubre de 1845. Arxiu parroquial papers de l'hospital (\*).

Aquests escrits són el testimoni de l'existència d'un hospital del segle passat del que inclús s'ignora si hi acolliren cap malalt durant la seva efímera duració (1830-1850 aproximadament).

### Fundació

Fou el seu fundador el Rd. Mn. Joan Jordà i Bertran Pvre. Rector del Seminari de Girona. L'instituí per testament llegant a tal fi una casa i uns quants censos per la seva dotació. En aquest mateix testament deixa alguns censos per rendes, i regula la junta d'administració.

Actualment, el fet de que la donació d'una casa sigui suficient per a fer-ne un hospital pot resultar grotesc, però cal tenir en compte que es tractava d'una població de mil habitants i d'una època en la qual el material sanitari no tenia la sofisticació d'avui.

### Rendes

Per a fundar-lo i mantenir-lo posseïa tretze censos que capitalitzats sense fraccions donaven mil nou-centes trenta-cinc lliures i en redevien cinquanta-set. A més, cobraven sis lliures anyals d'en Pujol de Rocabruna i els arrendaments dels horts següents: de l'Ayet, d'en vidal, de l'Estasia i del Frare de la Miquela.

### Administradors

L'Hospital era regit per tres administradors: un dels Domers (senyors rectors), un pagès i un menestral. Tenien ells mateixos facultat d'eleger nou administrador sempre que un renunciés o morís. El càrrec era vitalici. Podien associar a la seva administració una o dues dones (se suposa com a infermeres). Els administradors coneguts, que actuaren en diferents anys foren:

- a) Domers: Mn. Salvi Anglada i Mn. Vicens Dalmau.

---

(\*) Tant el testament com els papers de l'Arxiu Parroquial han estat copiats literalment, sense tenir en compte les errates lingüístiques ni la redacció.

- b) **Menestrals:** Francesc Jordà i Antón Marcer.
- c) **Pagesos:** Josep Planella.

Aquí és de destacar el fet de no nomenar, tan sols, la presència de personal sanitari titolat. Els components del centre no tenen cap relació amb la medicina ni amb la infermeria.

### Final de la Institució

Anualment els habitants de Vilallonga i comarca pagaven els censos a l'Església però amb la llei de Desamortització els impostos passaven al govern. Això fou la causa de la desaparició d'aquest hospital perquè el poble no estava disposat a pagar censos per duplicat. N'és un exponent d'això dit els mots següents d'una carta d'un tal Lapedra de Molló al Dómer de Vilallonga: "Los censats uns són suprimits i los altres los ha presos el govern i si lo tal fos dels últims pagant a V. tindria de pagar dos voltes". La carta està datada a Camprodon a l 1 d'octubre de 1845. Sigui com sigui, els censos deixaren de cobrar-se entre 1845 i 1850 i sense rendes desaparegué la institució.

La història d'aquest hospital, que probablement no és un fet aïllat a Catalunya, és un clar exponent de l'atracció que té per la gent la creació d'un lloc on es cuidi i es curi al malalt amb més propietat que a casa. Un hospital ja no és tan sols la cosa purament material, sinó que es converteix amb un símbol de curació i de salut.

Tot això fou el que va moure la bona fe del fundador i la desinteressada col·laboració dels habitants de Vilallonga per fundar aquesta institució, però la seva ingenuïtat i les solucions primitives van conduir al fracàs.

Per una banda la manca d'una base mèdica i de tècnica sanitària adequada. Per l'altra la problemàtica econòmica produïda per un nou concepte econòmic en l'ordenació del país.

Per suplir el dèficit d'assistència mèdica adequada en el medi rural no es pot recórrer a la beneficència. Són necessitats primàries que han d'ésser cobertes per estaments superiors dintre l'ordre social establert.

## **Bibliografia**

- Arxiu Parroquial, papers de l'hospital. Parroquia de Sant Martí de Vilallonga de Ter.